

IZVORNI NAUČNI RADOVI

**ANALIZA NECARINSKIH BARIJERA U ZONI SLOBODNE
TRGOVINE CEFTA 2006****ANALYSIS OF NON-TARIFF BARRIERS IN THE FREE TRADE
AREA CEFTA 2006**

SENIJA NUHANOVIĆ

Ekonomski fakultet Univerziteta u Tuzli

ALMA ALTUMBABIĆ

Sažetak: U radu se nastoje istražiti trendovi u primjeni necarinskih barijera u zoni slobodne trgovine CEFTA2006 te utvrditi koja vrsta dominira u odnosu na ostale. Naime, jedan od osnovnih ciljeva potpisivanja Centralnoevropskog Sporazuma (CEFTA2006), osim ukidanja carina i porasta intraregionalne trgovinske razmjene zemalja Zapadnog Balkana, bio je reduciranje ili eliminisanje necarinskih barijera koje usporavaju, usložnjavaju i poskupljuju vanjsku trgovinu. Međutim, suprotno tome, rezultati istraživanja ukazuju da brojne necarinske barijere i dalje egzistiraju, a neke bilježe i trend rasta. U necarinske barijere (tradicionalne, administrativne i tehničke) spada jako veliki broj mjera, procedura, posebnih zahtjeva, normi, standarda i sl., koje je dosta teže otkriti i ukloniti u odnosu na carine, jer su manje vidljive. Njihovim uklanjanjem ostvaruju se brojne dodatne ili dugoročne koristi. Primjera radi, dodatne koristi od eliminisanja necarinskih barijera bile su jedan od osnovnih razloga uspostave zajedničkog tržišta u EU. Procjene koje su vršene sredinom 1980-ih godina od strane Evropske komisije ukazale su da zbog postojanja ovih prepreka Evropska unija na godišnjem nivou gubi desetine milijardi evra.

Ključne riječi: CEFTA2006, zona slobodne trgovine, necarinske barijere, trgovinska razmjena

Abstract: The paper seeks to investigate the trends in the application of non-tariff barriers to the free trade area of CEFTA2006 and to determine which species dominates in relation to others. One of the main goals of signing the Central European Agreement (CEFTA2006) was to reduce or eliminate non-tariff barriers that slow down, complicate and increase foreign trade, apart from the abolition of customs and the increase in intra-regional trade in the countries of the Western Balkans. However, contrary to this, research results indicate that numerous inadequate barriers continue to exist, and some are experiencing and growth trend.

Inseparable barriers (traditional, administrative and technical) are a very large number of measures, procedures, special requirements, norms, standards and so on, which are much more difficult to detect and remove compared to tariff because they are less visible. Their removal has numerous additional or long-term benefits. For example, additional benefits of eliminating non-tariff barriers were one of the main reasons for establishing a common market in the EU. The estimates made by the European Commission in the mid-1980s have shown that, due to the existence of these obstacles, the European Union loses tens of billions of euros annually.

Keywords: *free trade zone, non-tariff barriers, trade exchange*

Uvod

Potpisivanjem Centralnoevropskog sporazuma o slobodnoj trgovini uspostavljena je zona slobodne trgovine između tadašnjih osam zemalja potpisnica. Time su ukinuta carinska ograničenja u međusobnoj trgovinskoj razmjeni, što je posljedično dovelo do povećanog obima trgovanja. Uporedo s ovim procesom liberalizacije tržišta regiona, rastao je broj necarinskih barijera kao jedinog preostalog instrumenta zaštite domaće privrede. Necarinske barijere poprimaju različite forme i često su netransparentne. One ograničavaju ili na neki drugi način distorziraju trgovinske tokove i ulivaju veliku nesigurnost kod poslovnih subjekata. Teško su mjerljive, pa se zbog toga ne mogu potpuno evaluirati i njihovi efekti na trgovinu i nacionalni dohodak, odnosno moguće su samo određene procjene tih efekata.

Glavni cilj primjene necarinskih barijera jeste smanjenje količine uvezenih dobara i smanjenje prisustva inostrane konkurencije na domaćem tržištu. Njihov efekat je često razorniji od visokih carina. Ne postoji adekvatan mehanizam za njihovo uklanjanje i sankcionisanje. Sporazum CEFTA2006 nije predvidio postojanje nadležnog organa čiji bi zadatak bio sankcionisanje zemalja koje primjenjuju necarinske barijere.

1. Pregled dosadašnjih istraživanja

Prema istraživanju Grahovca i Jakovljevića, međunarodnu trgovinu posljednjih decenija karakterišu dva izražena i međusobno suprotna trenda. Jedan je jačanje procesa liberalizacije trgovinske razmjene u vidu eliminacije tradicionalnih oblika zaštite, kao što su carine i druge mjere sa istim efektom, a na drugoj strani se istovremeno bilježi porast drugih oblika zaštite domaćeg tržišta, najčešće putem raznih oblika necarinskih barijera (NCB).¹

¹ Grahova D., Jakovljević J. (2014), Necarinske barijere u zoni CEFTA 2006, Časopis "Poslovne studije", str. 113

Koczan i Plekhanov ističu da su necarinske barijere manje vidljive, a samim tim teže mjerljive nego carinske tarife, ali nisu ništa manje značajne u odnosu na njih.²

Nuhanović & Baraković Nurikić u radu istražuju uticaj necarinskih barijera na veličinu bh. uvoza/izvoza unutar CEFTA 2006. Za provjeru osnovne i pomoćnih hipoteza korišten je Spearmanov koeficijent korelacije. Na temelju provedene analize, utvrđeno je da postoji značajna korelacija između necarinskih barijera i bh. uvoza/izvoza u posmatranom vremenskom periodu.³

Bjelić & Dragutinović & Popović u svom radu daju analizu uticaja necarinskih barijera na trgovinske tokove između zemalja Zapadnog Balkana. Došlo se do zaključka da necarinske barijere, a posebno administrativne barijere predstavljaju važan faktor koji utiče na ekonomiju zemalja Zapadnog Balkana. Međutim, kako se navodi, suprotno njihovim očekivanjima, ovi efekti nisu toliko značajni za intraregionalnu trgovinu zemalja Zapadnog Balkana, možda zbog još uvijek snažnog pozitivnog uticaja integracije zemalja CEFTA. Takođe, kako se navodi, administrativne barijere u trgovini imaju najveći negativan uticaj na intraregionalnu trgovinu. U radu se zaključuje da je za potpuniju analizu po pitanju uticaja necarinskih barijera na trgovinu zemalja Zapadnog Balkana potrebna detaljnija analiza sa više statističkih podataka koji su trenutno prilično oskudni za ovu regiju.⁴

Tako Hummels & Schaur u svom radu ističu da je nedavna studija pokazala da jedan dodatni dan, koji neka roba provede u tranzitu, ekvivalent za dodatnu tarifu između 0,6% i 2,3%. S obzirom da nije dovoljno da samo jedna zemlja napravi odgovarajuće izmjene, jedino regionalni pristup treba da bude polazna osnova za regulisanje primjene necarinskih barijera, što se posebno odnosi na administrativne necarinske barijere.⁵

Margraf, na temelju provedenog istraživanja o redukciji netarifnih barijera dolazi do sljedećih rezultata:

- U kategoriji tehničkih barijera: na zahtjeve za određenim karakteristikama proizvoda, izjasnilo se 70% ispitanika, na obilježavanje i pakovanje robe izjasnilo se 67% ispitanika, zahtjevi za testiranjem proizvoda, inspekcijom i karantinom,

2 Koczan Z., Plekhanov A. (2013), How important are non-tariff barriers? Complementarity of infrastructure and institutions of trading partners European Bank for Reconstruction and Development, Working Paper No. 159, str. 2

3 Nuhanović S., Baraković Nurikić M., The Analysis of the Influence of Non-Tariff Barriers on Bosnia and Herzegovina Trade Within CEFTA 2006, Economic Review, Journal of Economics and Business, volme XIV, Issue 2, str. 33

4 Bjelić P., Dragutinović M.R., Popović P.I., (2013), Administrative Barriers to Trade as Predominant Non-Tariff Barriers in the Western Balkans Trade, ICITI

5 Hummels, D. and Schaur, G. (2012), Time as a Trade Barrier, NBER, Working Paper 17758. National Bureau of economic research. Cambridge, str. 27

što u 60% slučajeva predstavlja barijeru i na zahtjeve koji podrazumijevaju pretraživanje historije proizvoda, uglavnom pitanje porijekla robe, izjasnilo se 57% ispitanika.

- Kvazi-carinske mjere: predstavljaju barijere trgovini za petinu učesnika u ispitivanju. Radi se o svim dažbinama osim carina, kao što su: dodatni troškovi carinjenja, dodatni troškovi, među kojima su porez na devizne transakcije, takse za ovjeru, takse na izvozne dozvole, zatim, dozvole, unutrašnje takse za uvoznu robu i to PDV, akcize.

- Administrativne proceduralne necarinske barijere: Ove barijere se u okviru datog ispitivanja nalaze na trećem mjestu, s obzirom da se radi o ukupnim preprekama koje postoje prilikom odvijanja trgovinskih tokova između samih potpisnica Sporazuma, kao i o preprekama prilikom njihovog pojedinačnog trgovanja sa zemljama EU ili Turske.⁶

2. Metodologija empirijskog istraživanja

Podaci za potrebe empirijskog istraživanja prikupljeni su iz sekundarnih izvora. Kao izvori sekundarnih podataka su korištene publikacije i podaci dobijeni od strane CEFTA Sekretarijata, Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa, Zavoda za statistiku analiziranih zemalja. Takođe je za izradu rada konsultovan veći broj naučnih radova iz predmeta istraživanja. Za potrebe analize korištene su metode dedukcije i indukcije, metode analize i sinteze, kao i statističke metode. U radu se pošlo od hipoteze da necarinske barijere u okviru intraregionalne trgovine zemalja Zapadnog Balkana pokazuju tendenciju rasta.

Istraživanjem se nastojalo odgovoriti na sljedeća istraživačka pitanja: da li unatoč primjeni Sporazuma CEFTA 2006 egzistiraju necarinske barijere i u kojoj mjeri, koje necarinske barijere su dominantne i da li postoji adekvatan mehanizam za uklanjanje necarinskih barijera u intraregionalnoj trgovini zemalja Zapadnog Balkana?

3. Diskusija i interpretacija rezultata istraživanja

Necarinske barijere u vanjskotrgovinskoj razmjeni zauzimaju značajno mjesto, kako u svijetu, tako i u intraregionalnoj razmjeni zemalja Zapadnog Balkana. Analizirajući Matricu prijavljenih necarinskih barijera u vremenskom razdoblju od 2006. godine (potpisivanje Sporazuma o izmjeni i pristupanju Centralnoevropskom sporazumu o slobodnoj trgovini - CEFTA 2006) do jula

6 Margraf, B. (2009), CEFTA 2006 – Improving Opportunities for Trade: Key Findings of the regional business survey on NTBs, Round table on reducing non tariff barriers to trade in the CEFTA Parties, Budapest, http://www.cefta.int/sites/default/files/GTZ-key-findings-of-the-regional-business-survey-on%20NTBs_0.pdf, (pristupljeno avgusta 2014)

2013. godine prijavljeno je 114 necarinskih barijera.

Kako bi se razlikovale od novonastalih necarinskih barijera sve necarinske barijere koje su postojale do trenutka njihovog regulisanja u okviru GATT-a nazvane su tradicionalnim necarinskim barijerama. U ovom vremenskom periodu CEFTA Sekretarijatu prijavljeno je 35 tradicionalnih necarinskih barijera. U daljem radu je dat pregled trgovinskih prekršaja učinjenih od strane članica CEFTA2006, a protiv kojih su podnesene prijave CEFTA Sekretarijatu.

Tabela 1 Pregled broja učinjenih prekršaja u trgovinskoj razmjeni između zemalja CEFTA 2006 (tradicionalne necarinske barijere)

Zemlja članica	Broj
CEFTA 2006	učinjenih prekršaja
Albanija	1
Bosna i Hercegovina	9
Crna Gora	1
Hrvatska	7
Makedonija	5
Moldavija	1
Srbija	15
UNMIK/Kosovo	2

Izvor: Autorska obrada na temelju Matrice prijavljenih necarinskih barijera CEFTA Sekretarijata

U prethodnoj tabeli dat je prikaz zemalja koje su počinile prekršaj u intraregionalnoj trgovinskoj razmjeni i broj učinjenih prekršaja, a protiv kojih su ostale članice CEFTA 2006 podnijele prijavu CEFTA Sekretarijatu. Prijave se odnose na tradicionalne necarinske barijere. Broj prijavljenih tradicionalnih necarinskih barijera CEFTA Sekretarijatu se razlikuje od broja učinjenih prekršaja iz razloga što se u pojedinim slučajevima jedna prijava odnosi na preostalih sedam članica. U vremenskom periodu od 2006. do jula 2013. godine učinjen je 41 prekršaj, zbog kojih je CEFTA Sekretarijatu prijavljeno 35 tradicionalnih necarinskih barijera. Zemlja sa najvećim brojem učinjenih prekršaja jeste Republika Srbija, dok su Republika Moldavija, Republika Albanija i Republika Crna Gora zemlje protiv kojih je podnesen najmanji broj prijavi CEFTA Sekretarijatu.

Poglavlje IV Sporazuma CEFTA 2006 odnosi se na tehničke prepreke u trgovini. Potpisnice Sporazuma su se obavezale da će identifikovati i ukloniti nepotrebne postojeće tehničke barijere, a što je u potpunoj saglasnosti sa STO Sporazumom o tehničkim barijerama u trgovini. U tu svrhu definisan je i

Zajednički odbor za pitanja tehničkih barijera u trgovini, a čiji je glavni zadatak nadgledanje procesa ukidanja barijera.

Analizirajući Matricu prijavljenih nekarinskih barijera vidi se da zemlje CEFTA 2006 nisu ispunile dogovorenu obavezu, jer je sa 01.07.2013. godine registrovano kod CEFTA Sekretarijata 18 prijava koje se odnose na tehničke barijere, pri čemu je učinjeno 24 prekršaja u trgovinskoj razmjeni. U daljem radu je dat pregled trgovinskih prekršaja učinjenih od strane članica CEFTA 2006 u međusobnoj trgovini.

Tabela 2 Pregled broja učinjenih prekršaja u trgovinskoj razmjeni između zemalja CEFTA 2006 (tehničke nekarinske barijere)

Zemlja članica	Broj
CEFTA 2006	učinjenih prekršaja
Albanija	2
Bosna i Hercegovina	4
Crna Gora	2
Hrvatska	3
Makedonija	2
Moldavija	1
Srbija	9
UNMIK/Kosovo	1

Izvor: Autorska obrada na temelju Matrice prijavljenih nekarinskih barijera CEFTA Sekretarijata

Iz prethodne tabele je očigledno da je i u slučaju tehničkih barijera upravo Republika Srbija zemlja sa najvećim brojem učinjenih prekršaja, dok su Republika Moldavija i UNMIK/Kosovo zemlje koje zauzimaju zadnje mjesto sa najmanjim brojem učinjenih prekršaja.

Administrativne barijere, iako se u Sporazumu CEFTA 2006 ne spominju kao posebna vrsta barijera u trgovini zemalja potpisnica zauzimaju značajno mjesto. One obuhvataju sve zakonske i proceduralne barijere (pravilo o porijeklu robe, inspekcije, sanitarne i fitosanitarne zdravstvene mjere, carinsko vrednovanje itd). Administrativne procedure, kao i carinske, su neizostavan trošak u svakom poduzetničkom poduhvatu. Komplikovane procedure se negativno odražavaju na profitabilnost subjekata u trgovini, te tako obeshrabruju i destimulišu direktna ulaganja. Troškovi povezani sa trgovinskim procedurama i zahtjevima relativno su visoki i OECD analize procjenjuju da se troškovi trgovinskih transakcija kreću oko 15% od vrijednosti robe kojom se trguje.⁷ Analizirajući

⁷ Engman, M., (2005), The Economic Impact of Trade Facilitation, OECD Trade Policy Working Papers, NO.21, OECD, Pariz

Matricu prijavljenih necarinskih barijera u vremenskom razdoblju od 2006. godine (potpisivanje Sporazuma o izmjeni i pristupanju Centralnoevropskom sporazumu o slobodnoj trgovini - CEFTA 2006) do jula 2013. godine prijavljeno je 61 administrativna necarinska barijera, odnosno države članice CEFTA 2006 su počinile 85 administrativnih trgovinskih prekršaja.

Tabela 3 Prikaz broja učinjenih prekršaja u trgovinskoj razmjeni između zemalja CEFTA 2006 (administrativne necarinske barijere)

Zemlja članica	Broj
CEFTA 2006	učinjenih prekršaja
Albanija	10
Bosna i Hercegovina	11
Crna Gora	5
Hrvatska	16
Makedonija	11
Moldavija	5
Srbija	15
UNMIK/Kosovo	12

Izvor: Autorska obrada na temelju Matrice prijavljenih necarinskih barijera CEFTA Sekretarijata

U kršenju administrativnih pravila, što se vidi iz prethodne tabele i grafikona ističe se Republika Hrvatska, a odmah iza nje slijede Srbija i UNMIK/Kosovo, a dok su Moldavija i Crna Gora zemlje sa najmanjim brojem učinjenih administrativnih prekršaja.

Na sljedećoj tabeli prikazano je kako su zemlje članice CEFTA 2006 rangirane prema broju korištenih necarinskih barijera odnosno prema broju učinjenih prekršaja u intraregionalnoj trgovinskoj razmjeni. Analizirajući Matricu prijavljenih necarinskih barijera vidljivo je da su neke zemlje više ili manje aktivne kao inicijator prijave ili kao zemlja protiv koje je prijava podnesena. Ustanovljeno je da je Bosna i Hercegovina najaktivnija zemlja po pitanju broja podnesenih prijava protiv zemalja članica CEFTA 2006 sa 33 podnesene prijave, a iza nje se nalazi Republika Srbija sa podnesenih 27 prijava, a dok je Republika Albanija zemlja sa najmanjim brojem podnesenih prijava, tačnije 2 prijave.

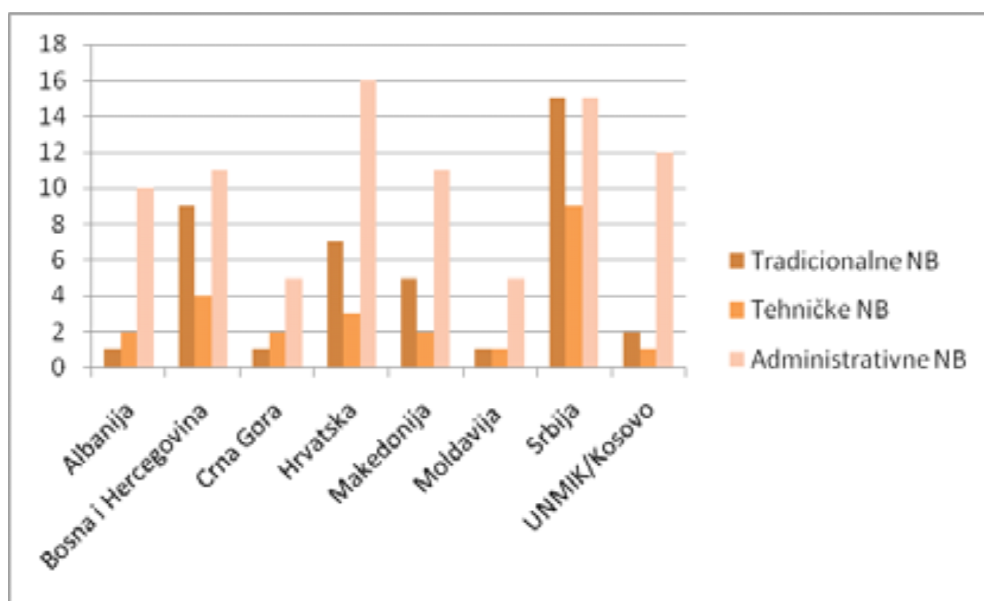
Zemlja protiv koje je podneseno najveći broj prijava jeste Republika Srbija sa 39 prijava, odmah iza toga slijedi Republika Hrvatska sa 26 prijava, a na trećem mjestu je Bosna i Hercegovina sa 24 prijave, dok je Republika Crna Gora zemlja protiv koje je podneseno najmanji broj prijava i to 8 prijava. Republika Moldavija kao zemlja koja geografski ne pripada regionu Zapadnog Balkana, ali je članica CEFTA 2006 ima samo 1 podnesenu prijavu, a protiv nje je podneseno 7 prijava.

Tabela 4 Rangiranje članica CEFTA 2006 prema broju korištenih necarinskih barijera

Potpisnice CEFTA 2006	Zemlja koja je podnijela prijavu	Zemlja protiv koje je je podnesena prijava
Albanija	2	13
Bosna i Hercegovina	33	24
Crna Gora	12	8
Hrvatska	13	26
Makedonija	14	18
Moldavija	1	7
Srbija	27	39
UNMIK/Kosovo	18	15

Izvor: Autorska obrada na temelju Matrice prijavljenih necarinskih barijera CEFTA Sekretarijata

Napomena: Razlika između broja prijavljenih necarinskih barijera i broja učinjenih prekršaja proizilazi iz razloga što se prijava koju podnosi jedna zemlja može odnositi na više članica potpisnica CEFTA 2006.

Grafikon 1 Tradicionalne, tehničke i administrativne necarinske barijere u zemljama CEFTA 2006

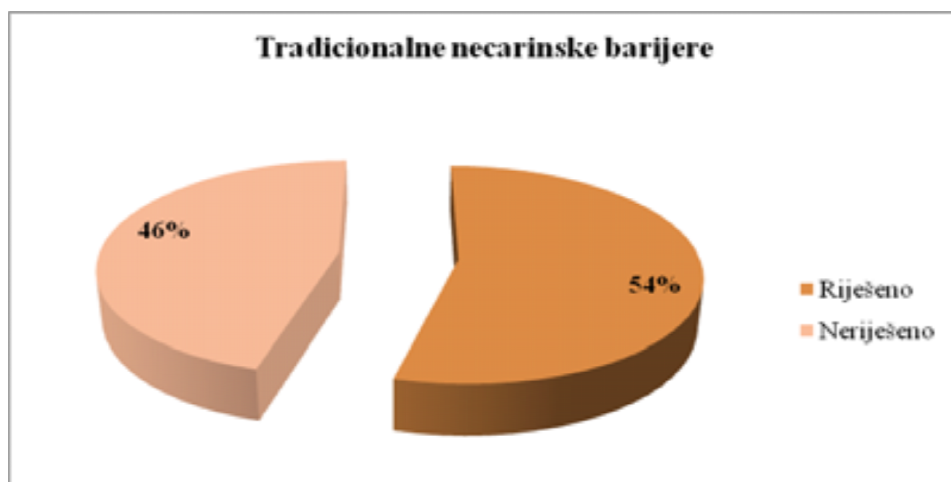
Izvor: Autorska obrada na temelju Matrice prijavljenih necarinskih barijera CEFTA Sekretarijata

Iz prethodnog grafikona se može vidjeti kako su rangirane zemlje članice CEFTA 2006 prema broju učinjenih trgovinskih prekršaja, odnosno zemlje protiv kojih su podnesene prijave CEFTA Sekretarijatu. Po pitanju tradicionalnih necarinskih barijera izdvaja se Republika Srbija, a zatim slijede Bosna i Hercegovina i Republika Hrvatska. Isto tako, kao po pitanju tradicionalnih necarinskih barijera, na tabeli vodeće mjesto u slučaju tehničkih necarinskih barijera na prvom mjestu se nalazi Republika Srbija, a zatim slijede Bosna i Hercegovina i Republika Hrvatska. U slučaju administrativnih necarinskih barijera, a koje su u svim zemljama najviše zastupljene prvo mjesto zauzima Republika Hrvatska, potom slijede Republika Srbija, UNMIK/Kosovo, Republika Crna Gora i Republika Makedonija itd.

U vremenskom periodu od potpisivanja Centralnoevropskog sporazuma o slobodnoj trgovini CEFTA 2006 pa do 01.07.2013. godine registrovano je 114 necarinskih barijera, koje su prijavljene CEFTA Sekretarijatu. Koristeći naprijed navedenu klasifikaciju necarinskih barijera može se konstatovati da je prijavljeno 35 tradicionalnih necarinskih barijera, 18 tehničkih necarinskih barijera i 61 administrativna necarinska barijera u intraregionalnoj trgovini zemalja CEFTA 2006. Od tog broja nekoliko necarinskih barijera su istovremeno pripadale dvjema različitim kategorijama, pri čemu su i analizirane tako i raspoređene u obje kategorije posebno.

Od ukupnog broja prijavljenih necarinskih barijera riješeno je 72 necarinske barijere, a preostalih 42 necarinske barijere imaju status neriješenih ili je njihovo rješavanje u toku. Od ukupno 35 prijavljenih tradicionalnih necarinskih barijera njih 19 je riješeno, a preostalih 16 nose status neriješenih ili je slučaj u toku. Razlog za veliki broj neriješenih tradicionalnih necarinskih barijera leži u tome da prijavu velike većine tradicionalnih barijera nisu pratili potrebni dokazi, niti detaljna specifikacija problema.

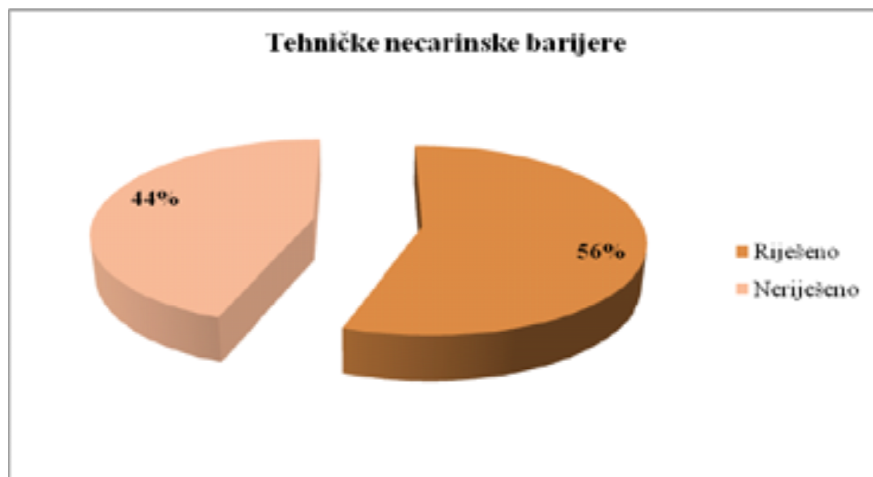
Grafikon 2 Status tradicionalnih necarinskih barijera (izražen u %)

Iz grafikona se vidi da od ukupnog broja tradicionalnih necarinskih barijera, riješeno je njih 54%, a preostalih 46% nose status neriješeno ili je slučaj u toku.

U slučaju tehničkih necarinskih barijera od ukupno 18 koliko ih je prijavljeno CEFTA Sekretarijatu 10 ih je riješeno, a preostalih 8 nose status neriješeno ili je slučaj u toku.

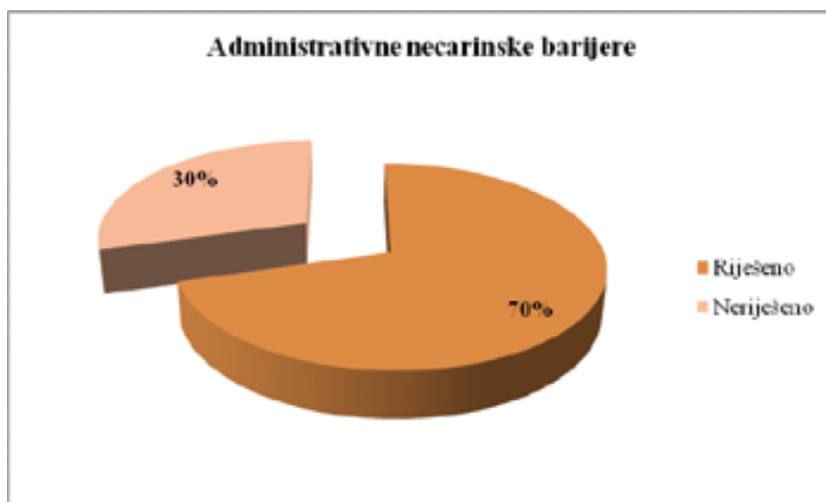
Grafikon 3 Status tehničkih necarinskih barijera (izražen u %)

Dakle, od ukupnog broja tehničkih necarinskih barijera, riješeno je njih 56%, a preostalih 44% nose status neriješeno ili je slučaj u toku.

U slučaju administrativnih necarinskih barijera, a kojih je ujedno i najveći broj, čak 61, status riješenih ima njih 43, a neriješenih ili onih čije je rješenje u toku ima 18.

Grafikon 4 Status administrativnih necarinskih barijera (izražen u %)

Na osnovu prethodnog grafikona vidljivo je da od ukupnog broja administrativnih necarinskih barijera, riješeno je njih 70%, a preostalih 30% nose status neriješeno ili je slučaj u toku.

Dakle, od ukupno 114 necarinskih barijera (tradicionalnih, tehničkih i administrativnih), status riješenih ima 72 ili u procentima cca 63%, a status neriješenih imaju 42 necarinske barijere, što u procentima iznosi cca 37%.

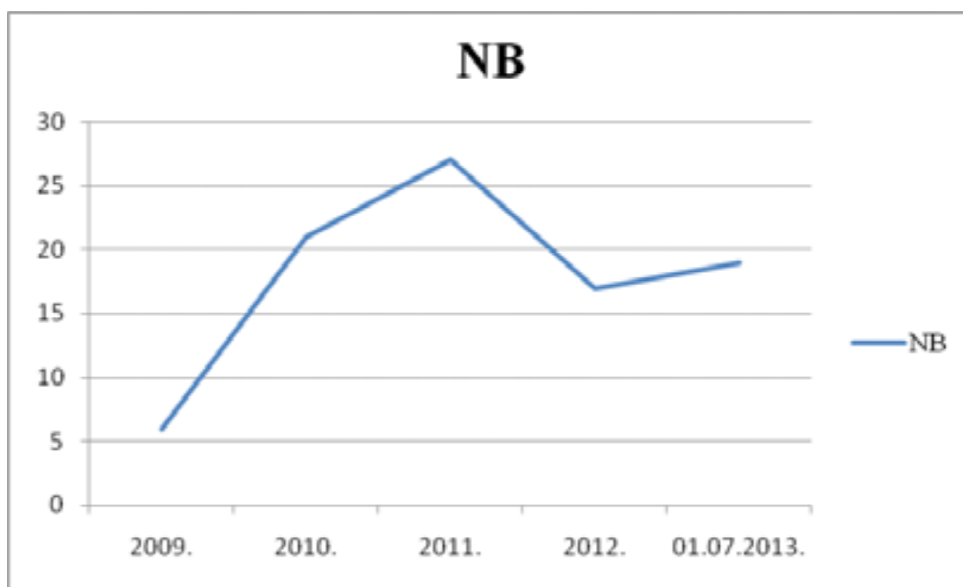
U sljedećoj tabeli bit će prikazan broj necarinskih barijera u vremenskom periodu od 2009. godine do 01.07.2013. godine. S obzirom da Matrica prijavljenih necarinskih barijera postoji od 2009. godine, od tada je zvanično evidentirano 114 necarinskih barijera, a u koje su svrstane i barijere koje datiraju od perioda potpisivanja Sporazuma CEFTA 2006 (njih 24).

Tabela 5 Pregled broja prijavljenih necarinskih barijera u trgovinskoj razmjeni članica CEFTA 2006 u vremenskom periodu 2009.-01.07.2013. godine

Godina	Necarinske barijere
2009.	6
2010.	21
2011.	27
2012.	17
Do 01.07.2013.	19

Izvor: Autorska obrada na osnovu Matrice prijavljenih necarinskih barijera

Grafikon 5 Prikaz broja necarinskih barijera u trgovinskoj razmjeni članica CEFTA 2006 u vremenskom periodu 2009.-01.07.2013. godine

Na osnovu prikupljenih i analiziranih podataka može se konstatovati da nakon potpisivanja Sporazuma CEFTA 2006 nekarinske barijere i dalje egzistiraju i da se uvode nove vrste, čime se dodatno otežava i poskupljuje intraregionalna trgovina. Najmanji broj prijavljenih nekarinskih barijera je bio u 2009. godini (što se može povezati i sa efektima globalne ekonomske krize, kada je došlo i do smanjenja tražnje, odnosno smanjenja uvoza/izvoza), nakon čega se bilježi trend postepenog rasta, s dostizanjem maksimuma u 2011. godini.

4. Diskusija rezultata istraživanja

Zemlje Zapadnog Balkana uz podršku EU su uspostavile trgovinsku saradnju, potpisivanjem Centralnoevropskog sporazuma o slobodnoj trgovini (CEFTA 2006). Iako donesen u najboljoj namjeri da što potpunije liberalizira tržište i ukloni prepreke, zemlje potpisnice nastavljaju da primjenjuju razne vidove nekarinske zaštite štiteći se od konkurencije iz vana. Neke posežu za tim mjerama mnogo češće i uvode čak nove vrste nekarinskih barijera. Krajni efekti tih mjera su, međutim, veće cijena proizvoda, veći troškovi uvoza/izvoza i transportnih troškova, duže zadržavanje roba na graničnim prelazima, komplikacije vezane za inspekcije i sl. što se negativno reperkutuje na obim trgovinske razmjene, potrošače, ali i uvoznike/izvoznike.

Karakteristično za nekarinske barijere koje egzistiraju u trgovini unutar CEFTA 2006 jeste to da se njihov broj povećava i da zemlje koje aktivno učestvuju u njihovom nametanju pronalaze sve sofiscitiranije načine za pronalazak i upotrebu novih. Administrativni i nacionalni propisi tih zemalja im omogućavaju da te prepreke najčešće ostvaruju putem administrativnih nekarinskih barijera koje su se i pokazale kao dominantne u intraregionalnoj trgovinskoj razmjeni zemalja Zapadnog Balkana, njih 61% od ukupnog broja pripadaju upravo njima.

Treba napomenuti da Sporazumom CEFTA 2006 nije predviđeno postojanje nikakvog nadležnog organa koji bi sankcioniso zemlje koje uvode i implementiraju nekarinske barijere. Možda u tome i treba tražiti uzrok rastućeg trenda u njihovoj implementaciji, ali i uvođenju novih vrsta barijera.

Zaključak

Konkretizaciju liberalizacije trgovine u regionu Zapadnog Balkana donio je Centralnoevropski sporazum o slobodnoj trgovini, CEFTA 2006. Olakšice koje je Sporazum donio su se prvenstveno odrazile na ukidanje carina, slobodniji protok roba i usluga, intenziviranje konkurencije, niže cijene, bolji kvalitet proizvoda i usluga itd, kao i dovođenje u nepovoljan položaj neefikasnih firmi, koje su opstajale zahvaljujući visokim protekcionističkim mjerama korištenim u

periodu prije uspostavljanja zone slobodne trgovine. Paralelno s tim procesom odvijao se i proces ubrzanog razvijanja novih i intenzivnijeg korištenja već postojećih necarinskih barijera. Necarinske barijere su uvedene kao pokušaj da se uravnoteži smanjen nivo zaštite domaćih proizvoda nastao smanjenjem carina, a kao odgovor na teškoće nastale nakon liberalizacije tržišta. Zajedničko za sve necarinske barijere jeste da su netransparentne, da se teško otkrivaju u mreži nacionalnih propisa donijetih sa potpuno opravdanim ciljevima.

Na osnovu analiziranih podataka iz Matrice prijavljenih necarinskih barijera CEFTA sekretarijata za period od 2007. do 01.07.2013. godine ustanovljeno je, da je u pomenutom periodu ukupan broj registrovanih necarinskih barijera 114. Iz podataka je vidljivo da je povećan broj postojećih necarinskih barijera koje su bile najbolja alternativa carinama kao tradicionalnom instrumentu zaštite domaće proizvodnje, kao i da dolazi do pojave novih. Njihovo korištenje je u velikoj mjeri usložnilo i ograničilo trgovinsku razmjenu pomenutih zemalja.

Dakle, očekivanja u vezi potpune liberalizacije trgovine se nisu ispunila. Kao što je prethodna analiza pokazala, u praksi i dalje egzistiraju brojne necarinske barijere, a osim postojećih dolazi i do pojave novih necarinskih barijera. Prema podjeli necarinskih barijera, koja se koristila u izradi ovoga rada vidljivo je da od ukupnog broja od 114 prijavljenih necarinskih barijera 35 pripada tradicionalnim, 18 tehničkim i 61 administrativnim necarinskim barijerama u trgovini zemalja CEFTA 2006. Kod tradicionalnih necarinskih barijera nije zabilježeno njihovo ponavljanje što govori u prilog tome da je njihov trend u padu. Argument koji govori u prilog tome jeste i datum njihove prijave koji je znatno stariji od datuma novonastalih tehničkih i administrativnih necarinskih barijera, a čije se nove vrste tek uvode u procese trgovinske razmjene, a što su im u najvećoj mjeri omogućili različiti nacionalni i administrativni propisi i administrativne procedure.

Srbija, Hrvatska i Bosna i Hercegovina su zemlje koje u najvećoj mjeri nameću necarinske barijere i protiv kojih je podnesen najveći broj prijava od strane ostalih članica CEFTA 2006, a što je registrovano u Matrici prijavljenih necarinskih barijera. Gledajući u procentima od ukupnog broja necarinskih barijera koje su prijavljene u intraregionalnoj trgovinskoj razmjeni zemalja Zapadnog Balkana, a čiji broj iznosi 114, na tradicionalne kojih ima 35 otpada 31%, na tehničke kojih ima 18 otpada 16% i na administrativne kojih ima 61 otpada 53%, iz čega proizlazi da su administrativne necarinske barijere dominantne u odnosu na ostale.

Razlog za veliki broj necarinskih barijera i njihovu tendenciju rasta, prvenstveno leži u neadekvatnom mehanizmu njihovog uklanjanja i sankcionisanja. Većina tih barijera rješava se međusobnim bilateralnim pregovorima, pri čemu je osnovni motiv za njihovo rješavanje izbjegavanje reciprocitetnih zaštitnih mjera. Treba naglasiti da je broj necarinskih barijera zasigurno mnogo veći od navednog, jer

su mnoge od njih ostale neprijavljene baš iz razloga što se na njihovo uklanjanje veoma dugo čeka.

LITERATURA

1. Bjelić, P., Dragutinović, M. R., Popović P. I., (2013), Administrative Barriers to Trade as Predominant Non-Tariff Barriers in the Western Balkans Trade, ICITI
2. Engman, M., (2005), The Economic Impact of Trade Facilitation, OECD Trade Policy Working Papers, NO.21, OECD, Pariz
3. Grahovac, D., Jakovljević, J. (2014), Nekarinske barijere u zoni CEFTA 2006, Časopis "Poslovne studije"
4. <http://unctad.org>, [pristup oktobar 2014]
5. <http://webrzs.stat.gov.rs/>, [pristup mart 2015]
6. http://www.becei.org/EF0305/Necarinske_barijere_EF0305.htm [pristup novembar 2014]
7. <http://www.cefta.int/statistics>, [pristup avgust 2014]
8. <http://www.dzs.hr>, [pristup mart 2015]
9. <http://www.fzs.ba/>, [pristup juli 2015]
10. <http://www.instat.gov.al>, [pristup mart 2015]
11. http://www.isac-fund.org/download/E-CEFTA_SRP.pdf, [pristup juli 2015]
12. http://www.komorabih.ba/index.php?option=com_content&view=article&id=1100:priva-nec&catid=74:vijesti-privreda&Itemid=129, [pristup decembar 2014]
13. <http://www.oecd.org/tad/ntm/>, [pristupljeno oktobra 2014]
14. Hummels D., Schaur G. (2012), Time as a Trade Barrier, NBER, Working Paper 17758. National Bureau of economic research. Cambridge
15. Koczan, Z., Plekhanov A. (2013), How important are non-tariff barriers? Complementarity of infrastructure and institutions of trading partners European Bank for Reconstruction and Development, Working Paper No. 159
16. Margraf, B. (2009), CEFTA 2006 – Improving Opportunities for Trade: Key Findings of the regional business survey on NTBs, Round table on reducing non tariff barriers to trade in the CEFTA Parties, Budapest, http://www.cefta.int/sites/default/files/GTZ-key-findings-of-the-regional-business-survey-on%20NTBs_0.pdf, (pristup avgust 2014.)
17. Nuhanović. S., Baraković Nurikić M. (2016), The Analysis of the Influence of Non-Tariff Barriers on Bosnia and Herzegovina Trade Within CEFTA 2006, Economic Review, Journal of Economics and Business, volme XIV, Issue 2

18. www.ask.rks-gov.net, [pristup mart 2015]
19. www.monstat.org/cg/, [pristup mart 2015]
20. www.stat.gov.mk, [pristup mart 2015]

